

OTORİTENİN GÖNÜLLÜ REHİNELERİ

Üstün BOL

9 Aralık 2023

<https://hertaraf.com/koseyazisi-otoritenin-gonullu-rehineleri-3969>

Herkesi adaletsizce hapse atan bir hükümetin yönetiminde,

âdil insanların olması gereken yer de hapishanelerdir.

(Henry David Thoreau)

Henry David Thoreau dünyada ‘Sivil İtaatsizlik’ düşüncesinin babası olarak kabul ediliyor. 1848 Yılında yazdığı ‘Sivil İtaatsizlik’¹ makalesi bugün hala sivil itaatsizlik düşüncesinin temel taşlarını oluşturuyor. Genç yaşta hayatını kaybeden Thoreau’nun insanlık ailesine bıraktığı en büyük miras bu makale.

Fakir bir ailenin çocuğu olarak 1817 yılında dünyaya gelen Thoreau zor geçen çocukluk hayatının ardından 16 yaşında Harvard Üniversitesine kaydolur. Mezuniyetinden sonra bir devlet okulunda öğretmenlik yapar. Okul yönetiminin öğrencilere şiddet uygulamasını tavsiye etmesi üzerine istifa eder, kısa bir süre kardeşiyle birlikte özel okul işletir. Farklı işlerde çalışır, ilk kitabı ‘Concord ve Merrimack Irmaklarında Bir Hafta’ başarısız olunca inzivaya çekilir.

Amerikan hükümetinin Meksika savaşını sürdürmek ve köleliğin devamını sağlamak için çıkardığı vergileri ödemeyi reddeder ve hapse atılır. Thoreau’nun ‘Sivil İtaatsizlik’ makalesinin temelinde bu olay atar. Thoreau bu makalesinde zalim yönetimlere karşı en etkili direnme yönteminin vergi ödemeyi reddetmek olduğunu söyler.

Thoreau, kendisinden sonra gelen düşünür ve aktivistleri de derinden etkiler. Gandhi ve Martin Luther King Sivil İtaatsizlik makalesinden etkilenerken direnişlerine yeni şekiller verirler. Esasen Gandhi, sivil itaatsizlik eylemlerini sürdürürken bu makaleyle karşılaşır ve tanımlamayı çok beğenerek kullanmaya başlar. Gandhi, sivil itaatsizlik kavramını benimsese de eksik bulur. Bu tanımlamanın kendi direnişini tam olarak karşılamadığını düşünmektedir. Bir süre sonra Sivil İtaatsizlik yerine Sivil Mukavemet kavramını öne çıkarır ve mücadelesinin sonuna kadar da bu kavramı kullanır.

1 Henry David THOREAU, *Sivil İtaatsizlik*, Dergâh Yayınları

1848’de yazılan, 1849’da basılan Sivil İtaatsizlik makalesi beklenen ilgiyi ancak 1980’li yıllarda Avrupa’da görür. Devlet otoritesine mutlak bağlılığın sorgulandığı, bireyin taleplerinin öncelendiği bu yıllarda özellikle Avrupa solu üzerinde makale adeta patlama yapar. Türkiye’de ise 1980 darbesiyle ağır yara alan sol kesim Özal’ın liberal politikalarıyla sivil toplum örgütleri üzerinden yeniden örgütlenir. Bu dönem, sivil toplum örgütlerinin anlaşılmasından çok örgütlenme kapasitesinin kullanıldığı yıllardır. Aynı dönemde Sivil İtaatsizlik/Sivil Toplum kavramının ilginç bir biçimde İslami camiada karşılık gördüğünü ve ülke gündemine bugünkü anlamıyla İslamcılar(!) eliyle sokulduğunu da kabul etmeliyiz.

Thoreau, takipçilerinden farklı olarak o yıllarda itaatsizlik eylemleri sonrasında otoritenin vereceği cezaları kabul etmek gerektiğini düşünmektedir. Hapis cezası verilirse Thoreau girip yatar. Kendisinden sonra gelenler ise otoritenin vereceği cezaları daha doğrusu devletin cezalandırmasını kabul etmeme taraftarıdır.

Önce İnsan Sonra Yurttaş!

‘Hükümetlerin en iyisi en az hükmedendir’² diye başlar Sivil İtaatsizlik makalesi. Devamında da şöyle der: *‘Bu söz uygulandığında “hükümetlerin en iyisi hükmetmeyendir”e varılacak.’* Thoreau’nun otorite karşısında duruşunu özetleyen bu cümle, sivil itaatsizlik düşüncesinin de ana fikrini oluşturur. Bununla birlikte Thoreau hükümsüz, otoritesiz bir toplum da düşünmez. Sınırlarını, ölçülerini bilen insan üzerinde hükmetme iddiasını toplumsal düzenle sınırlayan ve birey ve özgürlükleri üzerinde tahakküm kurmaya cüret etmeyen bir otorite mevcut olabilir. Ona göre bunun tesisi için *‘Önce insan sonra yurttaş’*³ olunduğunun kabul edilmesi gerekmektedir.

*‘Her insan devrim yapma hakkının, yani hükümetin zorbalığına ve yetersizliğine artık dayanamadığında hükümete bağlılığını reddetme ve hükümete itaat etmeme hakkının farkındadır.’*⁴ Thoreau önce insan olma düşüncesini bu felsefe üzerine inşa eder.

Devlet ve insan arasındaki ilişkiyi bir makinaya benzetir. *‘Makinalar hep sürtünmeyle çalışır. Muhtemelen o sürtünmenin makinaya vereceği zarar yaptığı için yararı sayesinde dengeleniyordur. Ama sürtünme artık makinayı ele geçirdiğinde, yani baskı ve hırsızlığı teşkilatlandığında, bence artık o makineyi yok etmek gerekir.’*⁵ der.

Thoreau, devletle insan ilişkisini makine sürtünmesi örneğiyle izah eder ama insanı da çok özel bir yere konumlandırmaz. Hatta bu konuda oldukça gerçekçidir: *‘Halkların faziletli eylemlere*

2 A.g.e. Syf.11.

3 A.g.e. Syf.13.

4 A.g.e. Syf.16.

5 A.g.e. Syf.16.

imza attığı pek görülmemiştir. Çoğunluk sonunda köleliğe son vermek için oy verdiğiinde ya artık kölelik konusu ilgilerini çekmiyor olacak, ya da artık oy verseler de pek bir şey değişmeyecek; zaten kölelik neredeyse bitmiş olacak.’⁶

Aynada Görünmeyen

Thoreau'nun inşa ettiği sivil itaatsizlik kavramının resim, şiir, sinema gibi birçok alanda yansımalarını da görmek mümkün. Fransız Edgar DEGAS⁷ özellikle dans çizimleriyle tanınan bir ressam. Ünlü bir tablosunda DEGAS ayna önünde dans eden balerinleri resmeder. Ancak aynanın tam önünde olmasına rağmen balerinlerden birinin silüetinin aynaya yansımadağı görülür.

Agnelius Silesius⁸ da DEGAS'tan yüz yıllar önce bu tabloya benzer bir şiir yazar:

Güle dair bir neden yok

Gül açar çünkü gül açar.

Ne gözetir kendini

Ne görülmek arzular.

Onlarca partnerin sahne aldığı, kaba bir pazarlama düşüncesinin sivil toplum olarak lanse edildiği bir zamanda, Thoreau'nun sivil itaatsizlik düşüncesinin izinde varlığını aynaya yansıtmadan ve görülme arzusu taşımadan sürdürebilen oluşumlara bugün sivil toplum örgütü diyoruz.

Atasoy Müftüoğlu'nun kitaplarında yazdığı, konferanslarında anlattığı ilginç ve bir o kadar da trajikomik bir gerçeklik var. 2009 yılında İsrail yine Gazze'ye saldırırken geçici ateşkes kapsamında Refah sınır kapısı insani yardımlar için açılırken, kameraların kayıt aldığı sırada Türkiye'den gelen yardım örgütlerinin kendi bayraklarını, isimlerini kameralara göstermek için birbirleriyle itişip kakıştığını anlatıyor Müftüoğlu. Yardım örgütleri sivil toplum örgütü değildir diyerek (değildir) meselenin içinden çıkabiliriz elbette. Ama sadece yardım örgütleriyle sınırlı bir hastalıktan bahsetmiyoruz. 7 Ekim'den bu yana süren Gazze katliamından sonra da benzer sahneler yaşanıyor. Eyleme katılmak isteyenlere kendi bayrağını sallama şartı getiren, siz bizim eylemimize katılamazsınız diyen, organize edilen eylemlere sadece kendisi değil mensuplarının da katılmayacaklarını beyan eden örgütler var karşımızda. Daha kötüsü otoriteden izin alamadığı/korktuğu için miting düzenleyemeyen veya otoritenin izin verdiği yerde miting düzenleyen yapılarla karşı karşıyayız.

6 A.g.e. Syf.19.

7 https://tr.wikipedia.org/wiki/Edgar_Degas

8 https://en.wikipedia.org/wiki/Angelus_Silesius

Eski yıllara bakıldığında sivil toplum örgütü adıyla kurulan siyasi, dini / ideolojik yapıların sokağa çıkmadıklarını; eylem, miting yapmadıklarını, bir yerlerden işaret/izin almadıkça ağızlarını açmadıklarını görüyoruz. Sivil toplumun miting yapma özgürlüğünü bile elinden alan, miting yapılacaksa ben yaparım bana tabi olacaksınız diyen bir irade/otorite ile karşı karşıyayız. Eskiden sivil toplum örgütü olduğunu zannettiğimiz dernek ve vakıfların aradan geçen aylara rağmen miting yapmayı düşünemeyen/cesaret dahi edemeyen yapılara dönüştüğünü görmek üzüntü verici!

Gönüllü Rehineler!

Kötü Yahudilerin (siyonistlerin) Gazze katliamına gerekçe gösterdikleri olay 7 Ekim tarihli rehin alma eylemiydi. Bu eylem Filistin devletinin ordusu (HAMAS) tarafından gerçekleştirilen askeri bir operasyondur. Yani meşru bir devletin, meşru bir ordunun kendi toprakları üzerinde düşman kuvvetlerine karşı gerçekleştirdiği bir harekât. HAMAS iki rehin alma yönteminden birini gerçekleştirdi ve topraklarında işgalci olarak yer alan düşman kuvvetlerine karşı silahlı bir eylem yaptı.

Diğer rehin alma yöntemi ise bütün dünyada ve Türkiye’de gönüllülük esasına göre kullanılıyor. Basın-yayın, sosyal medya, akademi, sinema vb. yollarla gerçekleştirilen bu rehin alma eyleminde, insanlar kendi ayaklarıyla düşmana giderek teslim oluyorlar! Onların iradesi dışında hareket etmeyeceklerini, onların sözleri ve davranışlarından başkasını meşru görmeyeceklerini, her ne şart altında olursa olsun ‘beslendikleri sürece’ isyan etmeyeceklerini beyan ediyorlar.

Gönüllü rehinelik diye tanımladığımız bu yaklaşım bireysel olarak gerçekleşebileceği gibi kurumsal olarak da yapılabilir. ‘Siz izin vermediğiniz, işaret etmediğiniz sürece eylem, miting, açıklama yapılmayacaktır’ diyerek otoriteye bağlılıklarını bildiren koca koca örgütler; bu bağlılıklarının neticesinde nasıl ödüllendirileceklerinin, bu sadakatin bilançolarına nasıl yansıtılacağını hesabını yapıyorlar! Bu gönüllü rehineler Gazze için yapılan eylem organizasyonlarına ne kişisel ne de kurumsal olarak katılmayarak, otorite önünde ileride sicillerine işlenebilecek bir ‘suç’tan da kaçmaya çalışıyorlar! Bununla birlikte ‘Kazara bir kabahat, bir suç işlenmiş olabilir’ diyerek, Milli İrade Platformlarında en önde yer alarak biat tazelemekte mahsur görmüyorlar.

Ya da benzer şekilde ABD’nin ‘Yahudi’ Dışişleri Bakanının Ankara ziyaretinde protesto edilmesi, sivil toplum eliyle engelleniyor! MAZLUMDER, AKV gibi kuruluşların önderliğinde kurulan platformlar dar bir çerçevede eylemler organize etse de alana hâkim niceliksel olarak büyük dernek ve vakıflar alandan çekildiği için bu eylemler görülmeyen, gösterilmeyen cılız faaliyetler olarak kalıyor.

Avrupa'da ve dünyanın diğer ülkelerinde sivil itaatsizlik giderek sivil mukavemete evrilirken Türkiye'de sivil toplumun vazifesinin denetim olduğuna dair kanaat yaygınlaştırılıyor. 1990'larda sivil toplum olgusunu en iyi anlayan ve bunun üzerine yoğunlaşarak başarı elde eden İslami camia, kurduğu bütün dűřünsel/ahlaki yapıyı bir arka bahçe organizasyonu ile heba ediyor.

Sivil İtaatsizlikten Denetime!

Sivil toplumu, etkin olmaktan edilgen olmaya iten denetim vazifesi üretilmiş bir görev olarak karşımızda duruyor. Otorite sivil toplum düşüncesini kendi çıkarlarına uygun bir organizasyon şemasına dönüştürmeye çalışıyor. Sivil toplum, yapılmış, sonlanmış bir iş ve eylem için elbette denetim vazifesini yerine getirecektir (Kamu nezdinde kurulu bulunan İnsan hakları kurulları, tüketici ve hasta hakları komisyonları gibi). Ancak; sivil toplumun asıl vazifesi; otoriteyi, yapacağı/yapabileceği insan hakları ihlallerine karşı önceden uyararak, gerekiyorsa legal güçleri ile tehdit etmek (oy vermemek, satın almamak, kamuoyu desteği sağlamamak, protesto etmek, açıklama yapmak vs.), otoriteyi düşünceleriyle yönlendirerek yönetmek, söz hakkının kendisinde değil, toplumu oluşturan özgür insanlarda olduğunu idarecilerinin belleklerine kazımadır.

Otoritenin yaptığı iyi şeyleri alkışlamak parti teşkilatlarının görevidir. Sivil toplum iktidarda kim olursa olsun otoritenin hatalarına odaklanır. Otorite, yaptığı iyi şeyleri zaten görevi bu olduğu için yapmıştır, bir lütufta bulunmak için değil! Sivil toplumun görevinin sadece kamunun denetlenmesi olduğu düşüncesi modern otoritelerin planladığı bir rehin alma girişimidir.

Gerçeklik algısını yönetenler, o resimdeki aynaya yansıyan balerinlere işaret ediyorlar. Ne kadar ritmik, estetik dans ettikleri, ne kadar mutlu oldukları aynanın bize gösterdiği ve sürekli gözümüze sokulan bir yansıma. Kimse aynanın önünde dans eden öteki balerinin yansımasının neden görülmediğini sorgulamıyor. Aynada gösterilenle gerçekte olanın farkına hakikat diyoruz. Aynada yansıması olup olmadığına bakmadan ve hatta o sahte silüetlerle yanyana gelmemeyi bilerek-isteyerek tercih eden, görülmek arzusuyla yanıp tutuşmayan rehin alınmamış akıllara saygı duymamız, gönüllü rehinelere ise insanîyet namına irtibatımızı kesmemiz gerekiyor.

Konuyla bağlantılı yazı için:

<https://hertaraf.com/koseyazisi-14-28-mayis-secimlerinin-golgesinde-sivil-toplum-mumkun-mu-3765>